

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Тютченко Світлани Миколаївни «Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковою тематикою. Промисловість України останнім часом переживає складний і відповідальний етап, перебуваючи у жорстких умовах глобалізованих економічних трансформацій, посилення конкуренції на світовому ринку металопродукції, його високої енергомісткості та низької продуктивності. Діяльність металургійних підприємств завжди була тісно пов'язана з внутрішніми та зовнішніми ризиками суб'єктів господарювання. Тож в умовах постійних трансформаційних змін в економіці проблематика економічної безпеки набуває особливої актуальності та потребує створення дієвого механізму управління системою економічної безпеки підприємницької діяльності. Така система має базуватися не лише на нейтралізації негативного впливу екзогенних та ендогенних факторів на економічну безпеку металургійних підприємств, а й на попередженні потенційних загроз та нівелюванні фактичних небезпек. Все це потребує формування комплексу превентивних заходів, спрямованих на забезпечення їх економічної безпеки.

Отже, викладені міркування та аналіз підтверджують актуальність обраної теми дисертації, її мету й завдання.

Дисертація виконана в межах науково-дослідних тем Класичного приватного університету «Розвиток стратегії промислових підприємств на основі інноваційного спрямування» та «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління», зокрема здобувачкою поглиблено теоретико-методологічні положення та розроблено практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці.

Основні наукові положення дисертації, їх новизна. Основні наукові положення та обґрунтування актуальності обраної теми із зазначенням ступеня їхньої новизни сформульовано у вступі дисертації.

У першому розділі – *«Теоретично-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємств»* – досліджено науковий тезаурус понятійно-категорійного апарату забезпечення економічної безпеки підприємств; ідентифіковано деструктивні чинники та загрози економічній безпеці промислових підприємств і визначено критерії її оцінювання; розглянуто теоретико-методичні підходи до інтегрального оцінювання стану економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці.

У другому розділі – *«Оцінювання забезпечення економічної безпеки*

металургійних підприємств» – здійснено діагностику існуючої моделі забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств та її вразливості екзогенними та ендогенними чинниками, встановлено дієвість моделі забезпечення економічної безпеки підприємств за рівнем економічної суцесії.

У третьому розділі – *«Вектори посилення забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств»* – удосконалено забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств шляхом модифікації механізму податкового стимулювання. розроблено модель форензик-супроводження діяльності металургійних підприємств та запропоновано імітаційну модель запровадження на металургійних підприємствах системи каплієнс-контролю.

Проведене ґрунтовне дослідження надало змогу авторові отримати науково-практичні результати, цінність яких достатньо обґрунтовано. В дисертаційній роботі сформульовані пункти наукової новизни, а саме:

- удосконалено систему критеріїв оцінювання забезпечення економічної безпеки підприємств за детермінаційним підходом (п.1.2 дисертаційної роботи), яка, на відміну від існуючих, в умовах постійних трансформаційних змін в економіці передбачає його оцінювання за здатністю підприємств до резистентності, ризикоредукції та економічної суцесії, застосування яких на практиці надасть змогу металургійним підприємствам сформувати евентуальну стратегію розвитку на середньо- й довгострокових часових горизонтах та ефективно управляти впливом дестабілізуючих чинників;

- удосконалено методику оцінювання стану економічної безпеки металургійних підприємств за «пірамідою економічної безпеки» (п.1.3 дисертаційної роботи), яка, на відміну від існуючих, адаптована до інформаційного забезпечення Звіту про управління, сформованого за Global Reporting Initiative (GRI), Eco-Management and Audit Scheme (EMAS), International Organization for Standardization's ISO 26000 (ISO 26000), та ґрунтується на виокремлених пріоритетних для досліджуваних підприємств компонентах економічної безпеки, визначених показниках їх каузальних взаємозв'язків з екзогенними й ендогенними чинниками впливу та диференційованих за їх результатами станах безпеки, застосування якої на практиці забезпечить більш реалістичне її оцінювання й оперативне прийняття рішень щодо ефективного та поступального реагування на нагальні загрози їх економічній безпеці;

- удосконалено систему забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств шляхом модифікації механізму податкового стимулювання (п.3.1 дисертаційної роботи), сформованого за принципами справедливості та диференційованої відповідальності виробників металопродукції за досягнення визначених Паризькою кліматичною угодою й Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату (UNFCCC) цілей, який, на відміну від існуючого, передбачає надання податкових преференцій інноваційно активним підприємствам металургії за умови прозорості презентації ними результатів дотримання вимог зі скорочення викидів парникових газів завдяки запровадженню низьковуглецевих технологій.

Окрім цього, набули подальшого розвитку:

– уніфікація розмаїття трактування базових детермінант поняття «забезпечення економічної безпеки підприємств» (п.1.1 дисертаційної роботи), що надало змогу в умовах трансформаційних змін в економіці розширити науковий тезаурус, сформований за мерологічним підходом, авторським визначенням цього поняття як чітко структурованої системи гарантування резистентності, ризикоредукції й економічної суцесії підприємств в умовах невизначеності та мінливості середовища їх функціонування;

– методика Due Diligence звітності з управління підприємством (п.2.2 дисертаційної роботи) шляхом її модифікації відповідно до вимог Директиви №2013/34/ЄС, що, на відміну від існуючої, надасть змогу сформулювати якісне інформаційне забезпечення оцінювання середовища функціонування підприємств, необхідне для своєчасного внесення коректив до системи забезпечення економічної безпеки підприємств;

– модель оцінювання за декаплінг-підходом дієвості існуючої моделі забезпечення економічної безпеки підприємств за темпами змін економічної суцесії підприємств (їх здатності до інвайронменального розвитку) (2.3 дисертаційної роботи), яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на показниках *resource та impact finan-, social- і ecodecoupling* та передбачає визначення індикатора економічної суцесії як триединого показника;

– модель форензик-супроводження діяльності металургійних підприємств шляхом розробки етапології кримінального аналізу за ризик-орієнтованими методами оцінювання привласнення фродстерами активів підприємств, заснованих на методиці *FATF* оцінювання ризиків з відмивання коштів (п.3.2 дисертаційної роботи), запровадження якої на практиці забезпечить своєчасність вживання заходів щодо запобігання виникненню загроз, зниження рівня вразливості підприємств та пом'якшення наслідків, зумовлених привласненням фродстерами їх активів;

– імітаційна модель організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю (п.3.3 дисертаційного дослідження), що, на відміну від існуючих, заснована на чіткому розмежуванні зони прийнятного ризику (максимального рівня залишкового ризику, який може взяти на себе підприємство без загрози для його існування), що включає ризик-апетит і толерантність до ризику (додаткову величину залишкового ризику, яку компанія готова прийняти за умови вжиття заходів із мінімізації ризику) та зони неприйнятного ризику, яка починається з перевищення комплаєнс-ціни над втратами від комплаєнс-ризиків.

Ці положення послідовно обґрунтовано та розкрито у відповідних розділах дисертації, висновках до них і загальних висновках, а також відображено в публікаціях авторки.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертаційній роботі

Аналіз дисертації свідчить, що здобувачем виконано достатньо ґрунтовне критичне вивчення теоретичного базису поставленої наукової проблеми щодо забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних

змін в економіці. Мети дослідження досягнуто, поставлені завдання в цілому розв'язано на достатньо високому науковому рівні.

Достовірність висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, забезпечена знанням і творчим використанням наукової методології та застосуванням сучасних методів проведення досліджень, а саме: *абстракції, індукції та дедукції, аналізу й синтезу, логічний, узагальнення та агрегування* – для уточнення поняття «забезпечення економічної безпеки підприємств»; *системного аналізу* – для обґрунтування теоретико-методологічних положень щодо забезпечення економічної безпеки підприємств; *монографічний* – при викладенні одержаних результатів; *абстрактно-логічний* – для узагальнення й формулювання висновків; *графічний* – для візуалізації вразливості економічної безпеки підприємств під впливом екзогенних та ендогенних факторів; *етимологічного, онтологічного, гносеологічного та компаративного аналізу* – при вивченні наукового тезаурус понятійно-категорійного апарату забезпечення економічної безпеки підприємств; *глобального, компаративного, SWOT-аналізу* – для здійснення моніторингу забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств та її вразливості під впливом чинників зовнішнього середовища; *економіко-математичного моделювання, інтегрального оцінювання, аналітико-прогнозних розрахунків* – для оцінювання стану економічної безпеки підприємств і її вразливості щодо впливу екзогенних та ендогенних чинників; *аксіологічного й декаплінг-аналізу* – для оцінювання стану забезпечення економічної безпеки підприємств за інвайронментальним підходом; *аналогій* – при вивченні зарубіжного досвіду забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств та можливості його імплементації у вітчизняну практику; *кримінального аналізу* – для розробки моделі форензик-супроводження діяльності металургійних підприємств.

Завдяки точному використанню наукової термінології та фразеології, роботі притаманні логічний зв'язок викладення матеріалу, смислова завершеність, цілісність та єдність, що сприяє виваженій послідовності, стилістичній коректності та чіткості висновків.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти Верховної Ради України; постанови й розпорядження Кабінету Міністрів України; статистичні дані Державної служби статистики України, GMK CENTER, World Steel Association report, Index of Economic Freedom report, Doing Business report, International Property Right Index report; дані фінансової звітності та соціальних звітів металургійних підприємств; публікації науковців і практиків, а також власні дослідження авторки щодо шляхів забезпечення економічної безпеки підприємств металургійної галузі.

Результати роботи не суперечать даним інших дослідників, відповідають сучасним уявленням економіки і є відтворюваними.

Отже, ступінь обґрунтованості результатів дослідження Тютченко С.М. є таким, що підтверджується відповідними матеріалами та виконаними вимогами до кандидатських дисертаційних робіт.

Наукове та практичне значення результатів дисертаційної роботи. Наукове та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що

наукові розробки дисертації доведено до рівня теоретичних положень, методичних та практичних рекомендацій з формування забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці.

Науковий доробок щодо визначення критеріїв оцінювання економічної безпеки підприємств за детермінаційним підходом використано ТОВ «ДМЗ КОМІНМЕТ» при оцінюванні економічної безпеки підприємства за резистентністю й економічною суцесією (довідка про впровадження від 19.05.2020 № 784). Теоретико-методологічні узагальнення та результати дослідження запроваджено ТОВ «Металургійний завод «Запоріжспецсталь» при формуванні інформаційного забезпечення оцінювання умов функціонування підприємств та існуючих загроз їх економічній безпеці за модифікованою відповідно до вимог Директиви № 2013/34/ЄС методикою Due Diligence (довідка про впровадження від 07.06.2020 № 23/042020/04). Теоретико-методологічні узагальнення та результати дослідження впроваджено в навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження від 22.07.2019 № 32-01/2858) та Класичного приватного університету (довідка № 23/19 від 22.11.2019).

Стиль та мова викладення результатів дисертаційної роботи

Подана до захисту дисертаційна робота викладена грамотною українською мовою в науковому стилі з додержанням термінології та вимог МОН України. Розділи дисертації логічно пов'язані між собою, кожен з них завершується висновками, які корелюють з висновками по роботі в цілому. Наукові положення аргументовані, твердження обґрунтовані. Дисертація добре ілюстрована й має широкую бібліографію.

Оцінка публікацій та повноти відображення результатів дослідження

Результати дослідження доповідались та обговорювались на 7-ми міжнародних науково-практичних конференціях та семінарах, опубліковані в 5 наукових фахових виданнях. Зазначені матеріали повною мірою відображають зміст основних результатів дисертації.

Автореферат дисертації в повній мірі розкриває основні положення дисертації й відповідає її структурі та змісту. Загальна характеристика роботи, наведена в авторефераті, і вступна частина дисертації аутентичні. Усі наукові положення, висновки й рекомендації, представлені в авторефераті, детально розкрито в дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку і змістовність викладу результатів наукового пошуку, обґрунтованість та достовірність висновків в дисертаційному дослідженні мають місце певні зауваження і дискусійні положення, зокрема:

1. В дисертаційній роботі автором в п.1.1 на стор.21-38 досить детально проаналізовано дефініції фундаментальних детермінант поняття «забезпечення економічної безпеки підприємств» та запропоновано його авторське визначення

за мерологічним підходом. Однак вважаємо, що зазначена частина дослідження набула б більшого рівня завершеності за умови обґрунтування доцільності трактування даного поняття за визначенням автором підходом.

2. В п.1.3 на стор. 50-55 автором запропоновано умовний поділ наукових підходів до інтегрального оцінювання економічної безпеки підприємств на дві групи *P*-підходи та *N*-підходи, проте не обґрунтовано необхідність у такому поділі та не зазначено, який саме з принципів став фундаментальним підґрунтям його здійснення.

3. В п.2.2 дисертаційної роботи автором викладено пропозиції щодо удосконалення методика Due Diligence звітності з управління підприємством шляхом її модифікації відповідно до вимог Директиви №2013/34/ЄС, що, на відміну від існуючої, надасть змогу сформулювати якісне інформаційне забезпечення оцінювання середовища функціонування підприємств, необхідне для своєчасного внесення коректив до системи забезпечення економічної безпеки підприємств. В даному випадку поняття «якісне» інформаційне забезпечення оцінювання середовища функціонування підприємств вважаємо дискусійним та таким, що потребує на уточнення.

4. При вивченні світового досвіду забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств через механізм податкового стимулювання (п. 3.1 дисертаційної роботи) та визначенні доцільності його імплементації у вітчизняній практиці автору було б варто конкретизувати що саме доречно запозичити з досвіду тієї чи іншої зарубіжної країни, що більш переконливо засвідчило потребу у запровадженні, запропонованих автором податкових преференцій.

5. При розробці моделі форензик-супроводження діяльності металургійних підприємств (стор.150-155 дисертаційної роботи) шляхом розробки етапології кримінального аналізу за ризик-орієнтованими методами оцінювання привласнення фродстерами активів підприємств, заснованих на *FATF*- методиці оцінювання ризиків з відмивання коштів, вважаємо автору доцільно було здійснити компаративний аналіз існуючих моделей форензик-супроводження діяльності підприємств, які наразі застосовуються у зарубіжній та вітчизняній практиці.

6. При розробці автором пропозицій щодо удосконалення системи забезпечення економічної безпеки металургійних підприємств в умовах невизначеності та активної мінливості середовища, автором в п.3.3 запропоновано Дорожню карту організації на підприємстві системи комплаєнс-контролю, при не зазначено, на яких принципах ґрунтувалась її побудова.

7. При поданні в авторефераті пропозицій щодо оцінювання стану економічної безпеки підприємств за «пірамідою економічної безпеки» автору варто було зазначити, визначені рівні економічної безпеки та подати шкалу параметрів її визначення, що дозволило б унаочнити подані автором пропозиції.

Вказані зауваження відображають власну наукову позицію опонента і не заперечують можливості існування авторського бачення шляхів розв'язання задач дисертаційного дослідження.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Тютченко Світлани Миколаївни «Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці» є завершеним науковим дослідженням, виконаним на достатньо високому рівні. Вона містить поглиблені теоретико-методологічні положення та практичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці.

Актуальність теми, успішна реалізація поставлених завдань, достатній науковий рівень, використані сучасні методи дослідження й практичне значення одержаних результатів однозначно свідчать про те, що робота цілком відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Завдання дослідження виконано, поставлену мету досягнуто. Таким чином, можна стверджувати, що дисертація «Забезпечення економічної безпеки підприємств в умовах трансформаційних змін в економіці», за якістю дослідження, рівнем наукової новизни і практичної цінності одержаних результатів відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 567 від 27.07.2016), а її автор, Світлана Миколаївна Тютченко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор кафедри менеджменту,
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро

М. І. Іванова

Підпис *Іванової М. І.*
засвідчую:
вчений секретар
Вченої ради
Івановська Т. М.

